

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОНТОЛОГІЧНА ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Аналізуються сучасні зарубіжні та вітчизняні концепти української ідентичності (етнічної, національної, громадянської) з точки зору зв'язку із національною безпекою. Виділяється поняття «українська ідентичність» як онтологічна основа національної безпеки та розкривається її зміст у державній етнополітиці. Наголошується на сучасному стані вивчення проблеми української ідентичності.

Ключові слова: *етнічна ідентичність, національна ідентичність, громадянська ідентичність, національна безпека.*

Постановка проблеми. Важливою умовою розвитку української державності на її сучасному етапі є соціально-економічна та політична стабільність, у забезпеченні якої важливу роль виконують процеси, що відбуваються в етнополітичній сфері. У цьому сенсі проблема української ідентичності акумулює різноманітні аспекти відносин між людьми як соціальними суб'єктами і створює онтологічне підґрунтя для забезпечення пріоритетної мети національної безпеки, якою є зміцнення єдності українського суспільства на основі європейських демократичних цінностей. Предметом етнополітики як складової національної безпеки є різнотипові вияви української ідентичності, аналізу яких присвячена ця стаття.

Стан дослідження. У зарубіжній і вітчизняній літературі проблемі національної ідентичності присвячено чимало досліджень. Зокрема, походження терміна «ідентичність» співвідноситься з іменами видатних представників психологічної, філософської і соціологічної науки, а саме: В. Джеймса, З. Фрейда, Е. Еріксона, К. Юнга, Ж. Піаже, Е. Фромма, Дж. Міда, Ч. Кулі, Г. Гартмана, Т. Адорно, М. Гайдегера, Ю. Габермаса, П. Рікера. Зазначимо, що проблема ідентичності була однією з центральних у філософії постмодерну, зокрема у поглядах Ж. Дельоза, Ж. Дарріді, Ж. Лакана, М. Фуко.

У сучасних дослідженнях соціально-філософський аспект цієї проблеми висвітлено у наукових працях В. Андрущенка, Л. Губерського, В. Воронкової, Т. Воропай, П. Натенка, В. Євтуха, О. Майбороди, М. Обушного, В. Попова, Л. Шкляра, М. Михальченка, Б. Парахонського, Г. Паляя, О. Ляшенка. Етнополітичним та громадянським конс-

труктам ідентичностей, що простежуються в Україні, присвячені дослідження А. Карася, М. Козловця, І. Кресіної, Л. Мазур, Л. Нагорної, Ю. Павлуна, М. Розумного, М. Степико та інших. Соціологічні аспекти цієї проблеми відображені у наукових публікаціях Т. Даниліної, Н. Кондратьєвої, О. Симонової, О. Філіпової, Н. Черниш, А. Ятвецької та ін. Частково до проблеми національної ідентичності також звертались у своїх наукових розвідках В. Абушенко, В. Бадмаєв, Ю. Бромлей, О. Вебер, Л. Гринін, М. Губогло, О. Панарін, В. Пантін, І. Семененко, В. Тишков, В. Толстих, Д. Тренін, А. Уткін, В. Федотова, Н. Федотова, В. Ядов. Чималу актуальність у цій науковій галузі мають фундаментальні дослідження С. Гантінгтона, Е. Сміта, Ф. Фукуяма, Д. Шнаппер. Водночас залишаються не до кінця вивченими концепти і конструкти національної ідентичності під кутом зору її соціально-психологічної складової, а особливо у взаємодії з національною безпекою.

Метою статті є аналіз сучасних концептів ідентичності (зокрема її соціально-психологічної складової) з точки зору впливу на національну безпеку як її онтологічної основи.

Виклад основних положень. Найбільшу заслугу у поширенні і використанні сучасною гуманітаристикою терміна «ідентичність» приписують психоаналітику Е. Еріксону. Завдяки успіху його книги «Identity: Youth and Crisis» (1968) він швидко перетнув межі психологічної науки, став універсальним і нині активно використовується в етнопсихології та етнополітології, соціології та політології, соціальній психології та філософії. Поняття ідентичності є одним із центральних у самовизначенні людини і як ключове поняття суб'єктивної реальності взаємодіє і знаходиться у діалектичному взаємозв'язку із суспільством (П. Бергер і Т. Лукман).

За визначенням А.Ф. Карася, ідентичність – це інноваційний конструкт самосвідомості людини, яка визначається у різних буттєвих сферах життєдіяльності та соціальному просторі. Додамо, що для кожної людини таке самовизначення є надзвичайно важливим і впродовж життя змушує залучатись до процесів ідентифікації (вікової, професійної, релігійної, гендерної, етнічної, громадянської, національної). Остання за своєю суттю багатовимірна і, як уважає Е. Сміт, ніколи не може бути зведеною до єдиного елемента [14]. На цьому ж наголошує О. Гнатюк, підкреслюючи, що відчуття належності людини до виокремленої спільноти може зазнавати різноманітних змін, а тому їй видається більш доцільним пошук динамічної моделі ідентичності, яка охоплюватиме і сталі, і змінні компоненти [2, с. 56]. У подальшому ми детально розглянемо сучасні концепти національної ідентичності, нау-

ковий інтерес до якої зародився ще в XIX сторіччі, коли в Європі і Південній Америці рухи за звільнення від колоніальної залежності завершилися появою нових національних держав. Століттям пізніше процеси глобалізації, з одного боку, загострили її, адже друга половина XX століття була часом активізації етнічних меншин у економічно розвинутих регіонах світу, а з іншого – загнали в тупик тому, що криза ідентичності розгорнулася в низці країн світу незалежно від рівня економічного і культурного розвитку, а саме поняття стало розглядатись в єдиному смисловому ряді з геополітикою, міжнародною і національною безпекою [18, с. 23].

Україна також має свою неповторну природну та соціокультурну ідентичність, на підставі якої формується, за влучними словами одного з українських дослідників, її внутрішній і міжнародний імідж і бренд. Для України, яку згідно з висловлюваннями С. Гантінгтона, можна віднести до країн, де народам тривалий час відмовляли у визнанні їхньої національної ідентичності, ця проблема надзвичайно актуальна [19, с. 13].

На думку деяких учених, українська національна ідентичність досі є «незавершеним проектом» і справді проходить етап, який розвинені європейські держави-нації минули в період модерну. Саме зараз в Україні мав би формуватись національний наратив, створюватись національний інформаційно-комунікативний, культурно-символічний простори, інші процеси, характерні для періоду створення національної ідентичності. Але не дарма дослідники звертають увагу на відсутність ідейного ядра національної свідомості, національної ідеї, яка б об'єднала українців і скерувала потужним стимулом національного зростання, вказуючи, що об'єднатись сьогодні можна навколо ідеї добробуту. Слід визнати слушність такого зауваження і підкреслити, що консолідувати суспільство, у тому числі Україну, можуть лише спільні (загальнонаціональні) інтереси, пов'язані і з існуванням самої держави, і кожного її громадянина незалежно від етнічної і національної приналежності.

«Цементуючою» основою таких інтересів виступає поняття національної безпеки, а також існування латентних потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру, які ставлять людину перед проблемою вибору цінностей. Пригадаймо, як, аналізуючи причини кризи американської ідентичності, С. Гантінгтон справедливо зауважив, що консолідація нації відбувається саме на основі спільного інтересу заради підтримки своєї країни, обстоювання її іміджу, коли отождолення себе з американською нацією виявилось важливішим від соціальних, расових етнічних та інших розбіжностей [19, с. 25]. Отже, зважатимемо на те, що спільні інтереси впливають на формування

української ідентичності як онтологічної основи національної безпеки, детермінують соціально-психологічний клімат і визначають характер відносин між титульною нацією та етнічними меншинами, що проживають в Україні і є її громадянами, здатними до сприйняття та ідентифікації крізь систему загальнонаціональних (українських) цінностей.

На наш погляд, творення сучасної української ідентичності є динамічним процесом, в ході якого формуються, закріплюються, можливо, змінюються уявлення про характер загальнонаціональних цінностей для кожного з учасників процесу, моделюється образ дійсної і майбутньої України. Причому йдеться не лише про суто раціональний рівень, а й емоційний, семантико-міфологічний. Повторимо, що це стосується не лише українців, але й інших етносів і народів, що проживають в Україні. В статті буде акцентовано на сучасних концептах *української ідентичності, яка тлумачиться нами в цьому тексті як загальнонаціональна проблема*, винятково у її зв'язку із проблемою національної безпеки, пріоритетними завданнями якої є «формування і вдосконалення політико-правових, соціально-економічних та духовно-культурних засад етнонаціональної стабільності, відпрацювання ефективних механізмів узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання міжнаціональних суперечностей» [6]. Додамо, що зовнішній аспект національної безпеки значною мірою забезпечується вирішенням завдань, про які йшлося вище.

Підкреслимо, що проблема ідентичності є однією з актуальних в Україні, де згідно з даними Всеукраїнського перепису населення проживають представники понад 130 національностей та народностей. Спираючись на цей об'єктивний факт, експерти характеризують складну структуру ідентифікацій українського суспільства, котрі не завжди мають спільні національні засади [3, с. 7]. Про це ж свідчить морально-психологічна налаштованість громадян України. Так, наприклад, у 2010 р. за результатами моніторингу середній індекс національної дистанційованості (за семибальною шкалою) громадян України стосовно різних її етносів (за винятком українців, росіян та української діаспори) був доволі суттєвим – 5,2 бала [4, с. 532]. Цей результат відобразив загальну тенденцію, що діяла упродовж тривалого часу (1992–2008 рр.), коли відбулося суттєве збільшення і загального показника національної дистанційованості, і показників «дистанціювання» населення України майже від усіх національностей [3, с. 331–342]. Подібні тенденції є реальними і потребують наукового аналізу, адже держава не повинна залишатись осторонь формування ідентичності з цінностями, в яких сама зацікавлена, в цьому разі – національної свідомості і безпеки нації, народу України, держави, людини як її складових. По-

друге, тенденція до зниження «градуса» національної позиції змушує замислитись над питанням надійності соціальної системи, її безпеки. Отож, ці два важливі питання (ідентичність і безпека) пов'язані між собою. Можна стверджувати, що національна безпека кожної країни безпосередньо залежить від її духовних опор, здатності держави впливати на зміст і спрямованість суспільної свідомості, яка втілюється у низці парадигмальних ознак, котрі, створюючи фундаментальну інфраструктуру картини соціального універсуму, формують ідентичність, яка, своєю чергою, виникає на перетину національно-історичної, соціально-психологічної, соціокультурної, політико-культурної сфер.

Ідентичність і національну безпеку український історик Я. Грицак називає двома «підставовими цінностями» українського соціального і політичного простору, зазначаючи, що для людини вони обидві сходяться в образі України як гаранта забезпеченого існування [5, с. 170]. Як соціальні явища названі цінності по-різному відображаються в мовних і змістових особливостях етнічних культур, психологічних установках, цілому комплексі морально-психологічних настроїв населення України, масових та індивідуальних стереотипах, почуттях і нормах поведінки індивідів.

Соціологи констатують наявність певних розбіжностей в уявленнях людей і щодо розподілу центральної і регіональної влади, державної мови, релігійних конфесій і церковної влади, майбутнього України. Для пояснення причин і характеру різнотипних ідентичностей дослідниками вживається термін «регіональна ідентичність», сутність якої М. Степико вбачає в отождненні себе суб'єктом із групою людей, які проживають на його малій батьківщині та сприйманні своєї долі в нерозривній єдності з їхньою долею, незалежно від етнічного походження, політичних орієнтацій, віросповідання й економічного достатку [16, с. 183]. Він же зазначає, що, очевидно, для України регіональний чинник є важливим виміром ідентифікаційних практик, водночас визнаючи, що регіональною самосвідомістю можна успішно маніпулювати, оскільки регіоналізм має дуалістичний, асоціативно-дисоціативний фундамент і за наявності сформованої ідеології може призвести і до сепаратизму, і до сецесії, тобто до виділення регіону зі складу держави [16, с. 185].

Підкреслимо, що поширення подібної практики є загрозливим фактором національної безпеки і не відповідає інтересам держави. Однією з причин зародження сепаратистських настроїв може бути застосування різноманітних психологічних технологій, зокрема маніпулювання свідомістю людини (з метою, наприклад, боротьби за владу). У свій час причину виникнення феномена маніпуляції німецький лікар-терапевт (з 1946 року – американський), засновник гештальттерапії,

Ф. Перлз пояснював вічним внутрішнім конфліктом людини між її прагненням до незалежності і самостійності, з одного боку, і бажанням знайти опору в своєму оточенні, – з іншого. Згідно з його вченням соціально-психологічний механізм маніпуляції полягає в такому: не довіряючи повністю своїм силам, людина вважає, що її порятунок – в опорі на інших, «сідає на прив'язь», залежить і контролюється ними [11].

Об'єктом маніпулювання свідомістю людини може виступати, наприклад, мова. Як справедливо зазначає відома українська поетеса, у всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм (Л. Костенко). Процес ідентифікації, а точніше самовизначення людини в системі суспільних ідентитів є складним, в якому свідомість людини, її моральний і психологічний ресурси проходять випробування на міцність.

Поставимо перед собою завдання і проаналізуємо ідентичності, що мають місце в українському соціумі, а саме – з'ясуємо поняття, більш вживані і прийнятні переважною кількістю українських дослідників, і використаними у цій статті, насамперед поняття «етнічна» і «національна» ідентичність.

Зауважимо, що значною мірою складність їх аналізу детермінується відмінністю і водночас близькістю складних за змістом соціальних понять «етнос» і «нація». З уваги на їх «спорідненість» британський дослідник Е. Сміт включив у розуміння національної ідентичності етнічні елементи, які легко вирізнити серед її ознак, запропонованих автором: 1) історична територія, або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам'ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; 5) спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території [15, с. 121]. Названі компоненти російський дослідник О.В. Рябов доповнює психологічними характеристиками, зауважуючи, що національна ідентичність є переживанням нацією своєї цілісності і тожсамості [14].

Під час аналізу понять етнічної і національної ідентичності певна частина авторів, наприклад, І. Кучера, вбачає всю складність цієї проблеми у символічній природі етнічного, в тому, що етнос як символічна конструкція вибудовується психологічно і породжує особливе почуття належності до певної спільноти, чим відрізняється від інших видів ідентифікації, які спираються на реальні форми діяльності, ролі, статуси, що можуть вимірюватись [9].

В. Горлова знаходить іншу аргументацію, але також указує, що варіативність підходів до тлумачення національної ідентичності та її

сміслового поля, яке подекуди виявляється «розмитим», відбувається внаслідок полісемантичності терміна «нація», який застосовується до етнічної, культурно-цивілізаційної спільноти, мовної групи, держави [4].

Значна кількість учених (М. Козловець, І. Кучера, Л. Нагорна, Ю. Павлун) вважають, що основою розмежування понять етнічної і національної ідентичності є відмінності між етносом і нацією як суб'єктами світосприймання. Наприклад, Л. Нагорна наголошує на тому, що етнічна ідентичність ґрунтується на певній системі об'єктивних ідентитів – расових, культурних, психологічних (антропологічний тип, мова, релігійні догмати, традиційна обрядовість). Конститутивною основою національної ідентичності, як вказує вона, виступають ознаки, значно менш «відчутні на дотик» – свідомість, політична воля, громадянство [10, с. 136].

На відміну від етнічної, національна ідентичність знаходить свій головний прояв у *горизонтальній ідентифікації членів певної спільноти як співгромадян* (курсив наш – авт.). Тут є значно виразнішим територіально-політичний, правовий компонент, а головний акцент робиться на загальнонаціональних цінностях – *національному інтересі, національній безпеці, правах та обов'язках людини тощо* (курсив наш – авт.). Крім того, зазначимо, що етнічну та національну ідентичність відрізняють різні ступені стабільності, зокрема етнічну ідентичність не завжди можна змінити, вона є більш стійким утворенням, характеризується ознаками постійності, оскільки заснована на спільності культури та походження, які є постійними та незмінними.

Національна ідентичність, обумовлена різними чинниками соціально-політичного характеру, і, як удадо зауважує М. Степико, є ситуативною та рухомою [16]. На наш погляд, оптимальною можна вважати дефініцію національної ідентичності, яку дають М. Козловець і Ю. Павлун. Вони розглядають національну ідентичність як співвіднесеність соціального суб'єкта з нацією, її символами, цінностями, культурою, історією, територією, державними та правовими інституціями, політичними й економічними інтересами, що розкривається через такі опорні смисли, як національні почуття, національна свідомість, національний характер, ментальність, національні образи світу, національна ідея [7, с. 48].

Етнічна ідентичність є *протонаціональною* в тому сенсі, що вона *протополітична*. М. Розумний зазначає, що «коли етнічна ідентичність наповнюється політичним змістом, і особливо тоді, коли йдеться про імператив національного самовизначення, така ідентичність вже є національною. Головною передумовою національної ідентичності він називає такі базові уявлення: про витоки національної

ідентичності в історії і культурі минулого; про національну індивідуальність як сукупність неповторних рис характеру, долі тощо; про бажаний статус спільноти в чинному державно-політичному контексті; про наявне становище спільноти та обмеження самовизначення, що з нього випливають; про місію нації у світовому чи цивілізаційному контексті; про шляхи досягнення бажаного статусу і реалізації національної місії [13, с. 25–26].

Узагальнюючи і підсумовуючи наведені вище погляди на зіставлення понять «етнічна» і «національна ідентичність», зробимо висновок про те, що вони фактично вкладаються в два русла: 1) визнання провідної ролі етнонаціонального у формуванні ідентичності як джерела національної свідомості і державотворення (етноцентризм); 2) прийняття тези про те, що національна ідентичність спирається на поняття «політичної нації» і виходить із її зв'язку з розбудовою громадянського суспільства і демократичних цінностей, серед яких найважливіша – права і свободи людини і громадянина.

На наш погляд, специфіка української ідентичності полягає у тому, що вона моделюється за допомогою обидвох компонент (етнонаціональної і громадянської) і жодну з них не можна залишати поза увагою в процесах націо- і державотворення. Конструкт української ідентичності, який може витримати на собі державну і суспільну безпеку, є найбільш «надійним» тоді, коли єднає в собі національні і громадянські цінності, а не протиставляє їх. Така ідентичність позиціонує себе у статусі національно-громадянської. Її сутність, за Н. Кондратьєвою і А. Ятвецькою, у тому, що вона якісно характеризує соціальний суб'єкт, який свідомо прийняв «цінності національної держави, а також цінності культури даного етносу в якості провідних елементів своєї цінносно-нормативної системи, що зумовлює спрямованість і інтенсивність його діяльності у різних сферах суспільного життя» [8].

Суттєвою ознакою української ідентичності також є її смислотворча наповненість. Як указує Л. Аза, внаслідок здатності до змін критеріїв ідентичності важливу роль виконує те, «наскільки та чи інша ідентичність усвідомлюється, цінується людиною і якого смислу вона набуває для неї» [17, с. 382].

Варто також погодитись і з тими вченими, які зазначають, що головні труднощі української ідентичності мають витoki у латентній конкуренції двох проектів нації: української та російської політичних націй, мовна проблематика яких є лише відкритою актуалізованою частиною цього суперництва [16, с. 210].

Отож, як указував Е. Вілсон, «українську ідентичність ще треба «перебудувати», відокремивши її від інших національних історій, з

якими пов'язувалось життя українців протягом сторіч – російської, радянської, польської, угорської тощо» [1, с. 78].

На наш погляд, важливу роль у адекватному розумінні феномена української ідентичності також виконують два вихідні посили, які дає французька дослідниця Д. Шнаппер: 1) про те, що слід залишити позаду історичне протиставлення між «етнічним» і «громадянським» і визнати, що не немає двох ідей націй, а ідея нації лише одна і що головна особливість нації полягає в об'єднанні населення у спільноту громадян, існування якої зумовлює внутрішню та зовнішню політику держави; 2) про те, що будь-яка національна відбудова відбувається на базі етнічних елементів, які згодом намагаються посилити власне національні установи. ... Ідея нації, в аналітичному визначенні, – це водночас ідея інститутів у представницькому розумінні» [20, с. 8, с. 29].

Значну роль у конструюванні української ідентичності, яка сьогодні набула статусу загальнонаціональної проблеми, виконує державна етнополітика, пріоритети якої мають бути спрямовані на консолідацію громадянської спільноти і усунення конфліктного характеру ідентифікаційних відмінностей, що виникають у практиці міжетнічних відносин сучасної України.

В Стратегії Національної безпеки України (2007) характер цих відмінностей артикулюється в контексті потенційних загроз національній безпеці України. В якості стратегічної мети у цьому документі визначено: «досягнення національної єдності та консолідації суспільства шляхом подолання як об'єктивних, так і штучних суперечностей соціокультурного, конфесійного, етнічного, мовного, міжрегіонального та регіонального характеру на основі безумовного додержання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина» [12].

Однією з причин, що гальмує і ускладнює забезпечення національної єдності та соборності Української держави, вказується у Стратегії, є наявність ціннісно-світоглядного розшарування українського суспільства, що обумовлене культурно-історичними відмінностями окремих регіонів України і поглиблене внаслідок спекуляцій на цій проблематиці з боку певних внутрішньо- і зовнішньополітичних сил (п. 2.1).

Як нагальні завдання політики національної безпеки визначені збереження та розвиток духовних і культурних цінностей українського суспільства, зміцнення його ідентичності на засадах етнокультурної різноманітності. Серед загроз національній безпеці названо неадекватність реагування державних органів на конфліктні заострення у сфері політичних, економічних, соціальних, міжетнічних, міжконфесійних відносин, радикалізацію суспільних настроїв і поширення виявів екстремізму, зокрема інспірованих із зовні.

Найголовнішим завданням політики національної безпеки у внутрішній сфері визначено створення сприятливих умов для зміцнення єдності українського суспільства на основі європейських демократичних цінностей, усунення бар'єрів культурного, конфесійного, мовного, регіонального характеру на основі додержання конституційних гарантій і свобод людини та громадянина, а також пріоритетність усебічного розвитку української культури та української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України [12].

Висновки. Українська ідентичність і національна безпека – це базові цінності українського буття. Вони взаємопов'язані і взаємозалежні, адже стосуються фундаментальних основ існування українського соціуму і держави, на яких вибудовуються онтологічні основи майбутнього України.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у продовженні вивчення української ідентичності на основі міждисциплінарних досліджень, зосереджених довкола змістовного аналізу її різноманітних конструктивів у сучасній Україні, моделюванні динамічних взаємозв'язків національної ідентичності і національної безпеки.

1. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон. – К.: К.І.С., 2004. – 378 с.
2. Гнатюк О. Прощання з імперією: українські дискусії про ідентичність / Ольга Гнатюк. – К.: Критика, 2005. – 528 с.
3. Головаха Є. Соціальні зміни в Україні 1992–2008: висновки / Є. Головаха // Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2008. – 656 с.
4. Горлова В. Українська національна ідентичність: компаративний аналіз націоналістичних дискурсів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.12 / В.М. Горлова; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – 21 с.
5. Грицак Я. Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад: есеї / Я. Грицак. – К.: Критика, 2011. – 350 с.
6. Про основи національної безпеки України: Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/anot/964-15>
7. Козловець М.А. Теоретичні засади дослідження формування української національної ідентичності / М.А. Козловець, Ю.І. Павлун // Грані. – № 2 (82). – 2012. – С. 32–41.
8. Кондратьева Н.А. Сравнительный анализ межпоколенческих различий гражданской и этносоциальной идентичностей в современном украинском обществе (на примере г. Одессы) / Н.А. Кондратьева, А.В. Ятвецкая. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vonu_sip/2011_8/pdf/str_007-014.

9. Кучера І.В. Етнічна ідентичність етнонаціональної спільноти України / І.В. Кучера. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w.w.w.nbu.gov.ua/Soc_Gum/Gileya/2012_59/F_29
10. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л.П. Нагорна. – К.: НАНУ; Ін-т політичних і етнонац. досліджень, 2002. – 272 с.
11. Перлз Ф. Внутрі і вне помийного ведра / Ф. Перлз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psychologiya.com.ua/perlz/3083-perlz-vnutri-i-vne-pomojnogo-vedra.html>
12. Про Стратегію національної безпеки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>
13. Розумний М.М. Концептуальні засади політики ідентичності в Україні / М.М. Розумний // Стратегічні пріоритети. – № 2 (19). – 2011. – С. 25–32.
14. Рябов О.В. Национальная идентичность: Гендерный аспект. На материале русской историософии: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора филос. наук: спец. 09.00.11 / О.В. Рябов. – Иваново, 2000. – 30 с.
15. Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт; пер. з англ. П. Тарашука. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
16. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / М.Т. Степико. – К.: НІСД, 2011. – 336 с
17. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – 530 с.
18. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М.: АСТ; АСТ МОСКВА: «ХРАНИТЕЛЬ», 2007. – 558 с.
19. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М.: ООО «Издательство АСТ»; ООО «Транзиткнига», 2004. – 635 с.
20. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / Д. Шнаппер; пер. з франц. Р.В. Мардера. – Харків: Фоліо, 2007. – 223 с.

Гайворонюк Н.В. Украинская идентичность как онтологическая основа национальной безопасности (социально-психологический аспект)

Анализируются современные украинские концепции идентичности в связи с национальной безопасностью. Раскрываются онтологические основы национальной безопасности сквозь призму государственной этнополитики.

Ключевые слова: *этническая идентичность, национальная идентичность, украинская идентичность, национальная безопасность.*

Gaivoroniuk N.V. Ukrainian identity as the ontological basis of national security (social and psychological aspect)

The modern foreign and domestic concepts of Ukrainian identity (ethnic, national, civil) from the point of view of national security are analyzed. The concept of «Ukrainian identity» as the ontological basis of national security is distinguished and its content in state ethnopolitics is revealed. The modern state of studying problem of Ukrainian identity is accentuated.

Key words: *ethnic identity, national identity, civil identity, national security.*